

Ik ga weer naar den voortuin terug, waar de menschen zijn.

Ik heb de menschen noodig om mij gerust te voelen.

Bij dag en bij avond is mij de absoluut vrije natuur te groot. Den zonnigsten, den vrolijksten dag, geheel alleen in het vrije te zijn, maakt somber. Dan voel ik dat die groote hemel en die wijde aarde en dieren en gras te samen hooren, en mij uitsluiten. Dan zie ik den mensch in zijn naakte onbeholpenheid van wezen dat noch vliegen noch zwemmen, noch klimmen kan; dat, sociaal levend, niet geboren wordt met sociaal instinct, als bevers of mieren, waardoor het instinctmatig goed zou verrichten, wat het nu bewust en slecht verricht. . . de mensch, het denkend wezen, dat in bittere ervaring leeren moet wat andere wezens reeds kennen bij geboorte. Een bever wordt geboren als bever, de mensch wordt geboren en krijgt van God slechts de kracht om, in martelende ervaring, zich zelf tot mensch te maken. . . . En toch zijn zij mooi, door hun lijden, wat dieren niet kunnen, mooi door den nacht van het leven, en dit doet mij, buiten zijnde, terug verlangen naar die droeve-menschenstad, om mijn kleinheid, mijn armoedigheid, mijn moeheid te stutten met die der anderen en dan te zamen te hopen . . . op het . . . eeuwige 'later'.

Toen ik weer dicht bij den voortuin was, en de muziek hoorde en menschen op en neer zag wandelen, was mij dat een zachte gewaarwording. Ik houd het meest van die momenten en plaatsen, waar menschen en natuur elkaar ontmoeten; ik houd ervan, als zij vijandig tegenover elkaar staan, zooals een eerste stadsmuur die brutaal zijn 'tot hier toe en niet verder' toeroept aan het lage land; en ik houd ervan als zij zich mengen, zooals 's zomers in parken, kleurig gekleede menschen tusschen bloemenperken wandelen, en zooals nu in den avond dat gele licht der menschenlampen als een sluielige dwalm de boomen omspoelt. . . . Hier werd plotseling die mengeling van menschen-en-natuurwerk tot iets schoons. Ik naderde den vijver; daarin siepelde het goud dat afsmolt van de lampen, en bleef rollen over het water als pareltjes. Ik kan over die schoonheid niet spreken, want ik vind het onwaardig, een plattegrond van schoonheid te teekenen. Ik vroeg mij af, waarom de weerspiegeling in het water mij mooier scheen dan de werkelijkheid van boomen en lampen en menschen die weerspiegeld werden? Waarom ons verlangen is naar de werkelijkheid, terwijl wij weten dat wij toch steeds den droom schooner vinden. Die menschen, die muziek, die van dichtbij mij leelijk schijnen, waren verfijnd en schoon van verre gezien en gehoord. Is het niet met alles zoo? En hebben wij toch niet steeds aan ons instinct, dat tot nadering dwingt, te gehoorzamen?

Het geestelijk bezit is ons niet voldoende, de neiging tot stoffelijk-tastbaar bezit is grooter, en het is ons noodlot dat, hoe dichter wij er aan toe